

Nýggjárs Lurtivarðhald

Mikudagur 10. Januar 2018 kl 14.40 – 17.30

Facilitatorar: Tóra Petersen & Annika Wardum Joensen

Endamálið við Lurtivarðhaldinum

Vit luttaka sum borgarar og brúka tankar, kenslur og ímyndir (fantasiir) at lýsa tað, sum gongur fyri seg í samfelagnum. Við at notera tað, ið verður sagt samanhildið við kenslum, ið koma fram undir seancuni, ber til at savna tilfarið í tema. Hesi tema kunnu leiða okkum til at orða hypotesur, ið siga nakað um tað, sum gongur fyri seg undir vatnskorpunum í samfelagnum, tvs. tær kenslur, sum rørast. Arbeidshátturin er soleiðis innsavnan av data, tulking av hesi og orðing av hypotesum útfrá lestinum, at “A sæst sum B, ið hevur C við sær”.

Meðan arbeið verður í hópnum og við greinan, skulu fyriskiparar vera medvitaði um, at tey kunnu vera leidd í ymiskar ættir av hópnum, um hann ikki maktar at fyrhalda seg til tað, sum hendir ella er í spæl. Partur av arbeiðinum er t.d. eisini at vera varug við tað, sum ikki verður sagt og tað, sum verður tipt. Arbeidshátturin krevur soleiðis varni í mun til at lofta tí, ið hópnum kanska ikki sær ella ómedvitað ikki ynskir at síggja og at ansa sær, hvussu data verða vektað og evt skeiklað.

Tá tú lesur hetta uppskotið til frágreiðing, hav so í huga, at niðurstøður ikki eru persónligar, men umboða ábendingar í samfelagnum.

Part 1. THE SHARING OF PREOCCUPATIONS AND EXPERIENCES.

In this part of the Listening Post participants were invited to identify, contribute, and explore their experience in their various social roles, be those in work, unemployed, or retired; as members of religious, political, neighbourhood or voluntary or leisure organisations, or as members of families and communities. This part was largely concerned with what might be called, ‘the stuff of people’s everyday lives’, that relating to the ‘socio’ or ‘external’ world of participants.

Part 2. IDENTIFICATION OF MAJOR THEMES

In Part Two, the aim was collectively to identify the major themes emerging from Part One. From several presented these have been drawn together under the following interrelated themes:

1. Góðar tíðir fyri hvønn og hvat?

Góðar tíðir eru í Føroyum og stórar fyrirøkur umseta fyri milliardir. Hetta er gleðiligt fyri summi, men skapar eisini nógvar spurningar og eina ójavnvág; fær listin nakran ágóða? Fær náttúran ágóðan? Stór spjaðing sæst í millum rík og fátøk og spurningurin er, um samfelagsstrukturin er soleiðis, at tá nøkur verða rík, so verða onnur fátøk? Tær stóru fyrirøkurnar verða størri, effektivisera og rationalisera, meðan vanligir føroyingar mugu sviða

við at teirra stórv verða niðurløgd. Tað er torført hjá teim minnu fyrirkunum at fáa orðið og ávirkan. Mainstreaming er eitt must! Bakarín á horninum er horvin, meðan eins importerað pre-baked breyð er at fáa í øllum teim stóru handlunum.

2. Dysturin millum grammleika, øvundsjúku og tey etisku virðini

Er grammleiki ein menniskjaligur eginleiki, sum skapar minni samhaldsfesti og størri ríkidømi fyri tann einstaka? Og er gávumildni nakað, sum skapar minni ríkidømi? Vilja vit acceptera ójavnvágina? Ella eru vit í ferð við at mótmæla, at tey ríku fáa meira vald og sleppa at seta dagsskránna? Vit leiga út til Airbnb og vinna nógvan pening tann vegin, í staðin fyri at leiga út til fólk, sum veruliga tørva eitt stað at búgva í. Vit keypa í Burger King fyri lítið og einki, tí tað smakkar væl, uttan at hugsa um innihaldið í tí vit eta. Hvussu tað er framleitt og rættindi hjá teimum, sum arbeiða har. Torført er at síggja, at vinnan tekur sosiala ábyrgd og ábyrgd fyri náttúruni. Grammleikin tykist føra við sær, at vit flyta ábyrgdina frá okkum – og millum myndugleika og individ.

Spurningar verða settir við, hvat tað er fyri eitt samfelag vit ynskja og hava? Hvat er ríkidømi? Er eitt samfelag ríkt, um tað hevur sterka økonomi ella er tað ríkt, tá tað hevur nógv og gott menniskjaligt tilfeingi? Og eru vit í ferð við at avvikla norðurlenska vælfæðarsamfelagið? Summi vilja vera við, at ein kreppa skal til, áðrenn vit raðfesta veruligu og týðningarmiklu virðini, meðan onnur halda, at tað jaliga, sum eisini er partur av samfelagsgongdini ikki sleppur til orðanna. Grammleiki kann eisini verða ein fortreyt fyri menning og at tað góða kann henda.

3. Stríðið um virðing og javnrætt

Rembingar eru á lokala og globala arbeiðsmarknaðinum. Í Føroyum krevur ein partur av fólkinum størri javnsstöðu, krevur løn samsvarandi útbúgvingarstöði og at munur ikki skal vera á lønini fyri tað, sum vit traditionelt hava kallað kvinnu- og mannfólkastórv.

Sjúkrarøktarfrøðingarnir og námsfrøðingarnir hava valt verkfallið. Tey arbeiðandi krevja meira í løn og “góðu tíðirnar” gera, at tey ikki lata sær lynda – “samfelagið hevur ráð og vit skulu hava okkara part”! Kvinnufakini ynskja størri virðing fyri teirra arbeiði og størri virðing frá teirra leiðarum.

Føroyskar kvinnur eru aktivar, útbúgva seg og krevja løn hareftir. Tær føroysku kvinnurnar, sum gingu undan, hava havt sterkar og tungar lagnur, men hesar koma lítið fram og søgan um føroysku kvinnuna verður givin út í bók av manni. Globalt (Í USA) ynskja kvinnur at veruliga søgan aftanfyrri mánaferðini skal fram: tað vóru amerikanskar kvinnur, ið stóðu fyri útrokningum og fyrireikingunum, sum gjørdur mánaferðina móguliga.

Eitt stríð um vald og definitiónsvaldið fer fram, millum menn og kvinnur og internt millum kyn. Kvinnur verða illa viðfarnar í miðlunum undir skilsmíssu, verða lýstar sum mógkællinger. Ymisk system góðtaka hetta í dag.

4. Globalisering, tækni og valdið

Globaliseringin og tækniin gefur styrki og dirvi; vit kunnu lættliga samanbera okkum við grannanar fyri vestan, sum hava fingið líka lön millum kynini lógarfest. Globalar rørlur sum #metoo er eitt dømi um at identificering og samanhold ikki steðgar við landamørk, men gevur móguleika fyri at gera upp, skriva nýggja søgu og siga frá. Samleikin hevur soleiðis eina globala arena. Hinvegin sæst eisini, at kjakmentanin er merk av, at vit ikki kjakast, men stríðast um at hava rætt; okkurt verður tipt og okkurt verður orðað. Vit ivast í, hvat vit kunnu stóla upp á og hvat er “Fake news”. Tað verður sæð sum ein skandala, at eisini Public service loyvur so nógvum ósonnum tíðindaflutningi og refererar til tilvildarligar keldur: Ljóðar tað gott, so virkar tað satt, men aftanfyrri liggja ósannindi; fakta, vísind og hagfrøði fáa ikki nógva “air time”.

Part 3. ANALYSIS AND HYPOTHESIS FORMATION

Hypotesa 1:

Frá Dansiringi til Aliring – frá felagsskapi til profittmaksimering

Tað eru góðar tíðir og allir pílur peika rætta vegin í búskapinum. Globalisering og nýggj tøkni gefur styrki og mót. Men tær góðu tíðirnar hava flutt okkum “frá dansiringi til aliring”, har grammleikin ræður fyri borgum. Vit síggja tað við stóru laksafyrirøkuni Bakkafrost, sum uppsigur helvtina av starvsfólkunum, tí umhugsni fyri kappingarførinum og profittinum helst er nógv størri enn umhugsni fyri starvsfólkunum og einum veikum lokalsamfelagi.

Vit síggja tað eisini við øktari turismu, tá ið fólk leiga til Airbnb heldur enn til øll tey ungu, sum mangla ein bústað. Vit síggja at fyrirøkur og umsiting ikki taka atlit til náttúruna og okkara eftirkomarar.

Fólk hava ein fatan av, at ymisleikin verður alsamt størri og miðalstættin verður minni.

Øvundsjúkan veksur, meðan grammleikin tekur maktina og traðkar týðiliga fram í sínum menniskjansligu eginleikunum – kanska enntá sum eitt dragandi táttur. Hetta er ræðandi fyri tey minni grammu, sum ikki longur kenna seg trygg í felagsskapum og tí, sum fyrr var borið fram av samhaldsfesti.

Úrsliti av hesum er ein mentan, har “hvør er sær sjálvum næstur”. Nóg fleiri spekulera í profitti framm um felagsskapinum, sum aftur styrkir ymisleikan millum tey, sum hava nóg og tey sum hava minni. Hetta kann verða skráan uttan enda, har skandinaviska vælferðarskipanin verður hótt eftir lívinum.

Hypotesa 2:

Krav um javnrætt og rættindi

Tað lítil samfelagið er blivið partur av stóru verð við internetinum, har #metoo rørlan í løtuni setur dagskránni í stríðnum fyri rættindum hjá kvinnum. Nú er nokk við mansdominansi og sexsjikanu! Í felag eru tær nóg sterkar at fara upp móti teimum stóru valdshavarunum. Tær hava fingið eina rødd og samleika á heimspallinum.

Føroyskar kvinnur hava fingið stríðsvilja, sum hevur ført til verkfall við kravi um størri virðing og hægri lön til kvinnustørv, so sum sjúkrarøktarsfrøðingur og námsfrøðingur. Tað er eitt valdsstríð millum kvinnur og menn.

Tað er eisini eitt stríð fyri at varðveita vælferðartænasturnar í samfelagnum, har allir borgarar hava rætt til somu atgongd til somu og rættvísu tænastru.

Fólk uppliva ymiskleikan sum órættvísan. Hetta førir við sær vreiðu og agg í stórum þórtum av fólkunum, og úrslitið er uppreistur, uppgerð og tillagingar í fleiri þórtum av samfelagnum, har kendir strukturar og normar hava verið. Skiftini skapa ótta fyri tí, sum kemur inntil ein nýggj javnvág er funnin, sum viðførur størri javnstøðu og líka rættindi – serligt millum mann og kvinnu.

Hypotesa 3: Áhaldandi glímingin millum “Truth” og “Fake News” førir við sær ein grundleggjandi ótta

Valdsjavnvág in í heiminum er skaklað og tað er heimskríggj um valdið í gongd í lóguni. Tað er talan um eitt virðiskríggj, har twitter og internetið er vápnið. “Fake News” og tíðindaflutningurin á sosialu miðlunum førir við sær, at fólk ikki vita, hvat tey kunnu stóla upp á og nógv verða fylt við lygisógum.

Í Føroyum er tjakmentanin merkt av tógn og resignatióin. Fyri tey, sum taka orðið, snýr tað seg meiri um definitiÓnsvald og at fáa rætt, heldur enn at hoyra og skilja hvønn annan. Vit hava eina mentan, har vit ikki tjakast. Tey fáu, sum tosa nógv um nøkur fá ting, dominera hini, sum ikki siga so nógv. Tað eru týðandi evni, sum tosað ikki verður um. Evni sum verða tagd burtur.

Fólk uppliva, at tað kann hava fylgir at siga ov nógv og tann sociali óttin kennist sum ráðandi í okkara lítla samfelagi. Ikki longur at kunna stóla uppá, at tað finst ein “sannleiki”, tekur burtur ein týðandi part av tí eksistentiella grundarlagnum, sum fólk standa á.

Hetta førur við sær ein ótryggan og diffusan samleika, sum skapar ein grunnleggjandi ótta hjá tí einstaka. Fólk verja seg við at trekkja seg aftur og eisini undan eini beinleiðis sínámillum ávirkan á onnur fólk, og dyrka og styrkja heldur sín talgilda samleika. Undir yvirflatuni sæst tó eitt mótrýst, har enn fleiri avmarka sína nýtslu av internetinum og leita sær eitt meiri natúrligt samband í einum minni forum.